

Gidsen in een mijnenveld

R.Ruard Ganzevoort

Lezing voor de predikantenconferentie VPGKN, Nijkerk 01-10-2002.

Zullen we een homo-huwelijk inzegenen? Als je plompverloren die vraag stelt heb je best kans dat deze of gene zich spontaan verslikt. En onmiddellijk komen er allerlei vragen en stellingen naar voren. Natuurlijk, de synode heeft ruimte gemaakt voor plaatselijke gemeenten die dat willen, en jaren geleden al werd de officiële lijn ingezet dat we van homoseksualiteit geen probleem meer zouden maken. Daarna werd het relatief rustig. Hoewel... Zodra de discussie even oplaait blijkt dat er totaal geen eenstemmigheid is. Niet aan het grondvlak van de kerken, maar ook niet in de openbare discussie. Het is nog steeds één van de discussiepunten waar de eenheid van de kerk op het spel staat. Voor sommigen de lakmoesproef van de orthodoxie. En in de hele discussie over gelijkgeslachtelijke huwelijken en de kerk blijkt het uiteindelijk te botsen tussen visies op homoseksualiteit.

In de plaatselijke gemeente loop je er dan ook tegenop. Soms door een concreet verzoek. Ineens staan er twee mannen of twee vrouwen voor de deur die over hun wettig gesloten huwelijk graag ook in de kerk een zegen ontvangen. Maar het kan ook zijn dat de predikant of één van de ouderlingen het gesprek over het zegenen van relaties op de agenda zet. Zullen we een homo-huwelijk inzegenen?

En zodra het op de agenda staat blijkt het een buitengewoon gevoelige zaak te zijn. Er zijn gemeenteleden die er het bewijs in zien dat de kerk nu echt helemaal ontrouw is geworden aan de bijbel en de gereformeerde confessie. En sommigen concluderen dan ook dat de tijd gekomen is om een andere – lees: betere – kerk te zoeken. Andere gemeenteleden begrijpen niet dat het nog een discussiepunt is. We accepteren toch iedereen? Sterker nog: het simpele feit dat we er over tobben is al discriminatie.

Waar sta je dan als predikant? En wat wordt er van je gevraagd? Als de vraag op tafel komt, hoe leid je dan je gemeente door het mijnenveld heen? Kun je voorkomen dat er allerlei onverkwikkelijke discussies ontstaan met alle pijnlijke gevolgen van dien? Moet je niet gewoon klip en klaar melden welke kant het volgens jou op moet? Of is het handiger om de kool en de geit te sparen omdat je anders binnen de kortste keren de boel op stelten hebt? Ik wil in mijn bijdrage vandaag eerst nog iets meer over dat mijnenveld zeggen. Daarna zal ik de vraag stellen wat voor soort gids we nodig hebben.

HET MIJNENVELD

Zullen we een homo-huwelijk inzegenen? Alleen de vraag klopt al niet. Want homo-huwelijken bestaan helemaal niet en inzegenen mag niet. Bij de laatste wetswijziging is geen homo-huwelijk gecreëerd, maar besloten tot ‘openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht’, zoals de wet formeel heet. Het gaat dus volgens de wet niet om een ander huwelijk dan het hetero-huwelijk. Nee, zegt het burgerlijk wetboek eenvoudig: ‘Een huwelijk kan worden aangegaan door twee personen van verschillend of van gelijk geslacht.’ (Boek 1 Art 30.1) Toch spreken we voor het gemak van homo-huwelijk want zo eenvoudig is het kennelijk niet. En met dezelfde gevoeligheid doen we dan niet aan inzegenen, maar alleen aan zegenen.

Zijn dat alleen taalspelletjes? Ik denk het niet. Het is een symbolische discussie, dat zeker, maar dat betekent dat het een discussie is die zich afspeelt op het niveau van de fundamentele betekenissen van ons menszijn. En daarom hebben we zorgvuldig gekozen woorden om de gevoeligheden recht te doen. Gevoeligheden die op die manier in de wetgeving niet spelen, omdat de wet het huwelijk alleen ‘beschouwt ... in zijn burgerlijke betrekkingen.’ Religieuze en emotionele betekenissen worden met opzet buiten beschouwing gelaten. En vanwege die gevoeligheden zorgen wij in het alledaagse en het kerkelijke taalgebruik voor het onderscheid. In de kerkorde gaat het nu niet meer over het huwelijk in het algemeen, maar om het huwelijk tussen man en vrouw. En voor de rest spreken we van ‘andere levensverbintenissen’. Een huwelijk tussen twee mannen of tussen twee vrouwen valt zo in de kerkorde niet onder huwelijken, maar onder levensverbintenissen, waarbij voor de zegening strikt genomen niet eens nodig is dat er een burgerlijk huwelijk gesloten wordt. Immers, de ordinanties stellen dat ‘alleen een naar burgerlijke wet tot stand gekomen huwelijk kan worden ingezegend’, maar bij andere levensverbintenissen wordt toegelicht dat ‘de burgerlijke registratie niet doorslaggevend is’. Ik constateer maar dat de kerk de wetswijziging niet respecteert.

Bij de bespreking van alle voorstellen op dit punt in de synode wilden sommigen het onderscheid tussen het man-vrouw-huwelijk en andere levensverbintenissen scherper hebben. Anderen wilden juist dat er minder onderscheid gemaakt werd. En die twee visies moesten bij elkaar gehouden worden. Of, zoals de toelichting uitlegt: ‘in de bewoording van de ordinantie moet geen keuze gemaakt worden in het bestaande verschil van visie’. Daar komt ook het onderscheid tussen zegenen en inzegenen uit voort. In de toelichting bij de voorstellen staat dan bijvoorbeeld: ‘de zegening van andere levensverbintenissen is in de kerk een betrekkelijk nieuwe ontwikkeling, waarbij het algemene woord zegening passend is. Er is geen reden om het voor het huwelijk karakteristieke woord “inzegening” hier te gebruiken.’

Nu kun je dat op landelijk niveau wel zo oplossen, maar plaatselijk sta je dan weer voor dezelfde vraag. En dan los je het niet op met goed gekozen woorden die voor alle visies ruimte laten. Dan zul je het gesprek moeten voeren. Maar dan komt als het goed is ook meteen de vraag aan de orde waarom het nu eigenlijk

zo'n ingewikkeld onderwerp is. Want laten we wel wezen: waar hebben we het eigenlijk over? Een paar procent van de gemeenteleden is homoseksueel, een paar daarvan willen misschien hun relatie in de kerk laten zegenen. De meesten zoeken het al helemaal niet meer in de kerk. En er zijn misschien een paar teksten in de bijbel die dan moeilijk liggen en waarvan het dan ook nog de vraag is of ze er wel over gaan. Ik bedoel maar: als er nou één onderwerp marginaal is, dan toch zeker dit?

Ik weet niet of ik u daarmee al voor het hoofd gestoten heb. Anders zal ik zo meteen nog even mijn best doen, want ik mocht van het bestuur wel wat prikkelends zeggen. Dat kunnen we dan zo meteen in het forum wel weer in alle nuance terugbrengen. Een noodzakelijke nuance, want zo simpel als ik het stelde is het natuurlijk niet. Blijkbaar niet. Niet voor de heteroseksuele broeders en zusters die er soms een probleem mee hebben ook al gaat het niet over henzelf. En ook niet voor de homoseksuele en lesbische broeders en zusters. En daardoor zitten we midden in een gevoelige discussie. Want het gaat over vanzelfsprekende, bijna heilige zaken. Over de grondslagen van ons bestaan. Over de heteroseksuele ordening van de wereld die niet langer vanzelf spreekt. Over man-zijn en vrouw-zijn. Over liefde en seksualiteit. En over de zegen van God waar we naar zoeken. En terwijl die emotioneel geladen dimensies van ons leven vroeger als vanzelf geordend werden, moeten we nu steeds opnieuw nadenken. In die zin worden er inderdaad heilige huisjes afgebroken: huisjes, structuren, die heilig waren door hun vanzelfsprekendheid. En die afbraak is onvermijdelijk als we recht willen doen aan wat voor anderen heilig is: hun liefde, hun relaties, hun seksualiteit.

DE GIDSEN

Voordat ik in ga op de vraag wat voor soort gids we kunnen zijn als predikant, is het goed om iets te proberen van hoe homoseksuele, lesbische, en biseksuele broeders en zusters het ervaren als wij daar zo over tobben. De Engelse theologe Elizabeth Stuart beschrijft het zo ¹: Wij hebben aan de zijlijn zitten kijken hoe geleerden elkaar tackelden om de bal van ons leven te spelen. Als de fundamentalist de bal heeft trapt hij hem in het doel met het opschrift: bewust gekozen perversie, expliciet veroordeeld in Gods Woord. Genees of verlaat de kerk. De conservatieve theoloog zoekt het doel: niet bewust gekozen, waarschijnlijk zo geboren, maar seksuele handelingen zijn nog steeds verboden door Gods Woord. Je mag het zijn, maar niet doen. De angstige liberaal trapt de bal naar voren en weer terug en staat uiteindelijk in de middencirkel waar hij verklaart dat de Schrift en de traditie inderdaad homoseksuele handelingen veroordelen, maar dat ze homoseksualiteit minder goed begrepen dan wij, zodat de kerk nog steeds het heteroseksuele huwelijk als ideaal moet vasthouden, maar dat homoseksuele relaties weliswaar tekortschieten, maar toch niet zondig zijn omdat ze er niks aan kunnen doen. En voor publiek en tegenstanders hem

---

¹ E. Stuart, *Just good friends*. London, Mowbray, 1995, 1-2.

kunnen grijpen vlucht hij weg. De radicale geleerde haalt de meest fantastische trucs uit met de bal terwijl hij uitlegt dat het huwelijk het ideaal is en dat dat natuurlijk ook voor homo's en lesbiennes moet kunnen omdat er geen verschil is met een hetero-relatie zonder kinderen. Terwijl hij verwacht dat iedereen in bewonderend applaus zal uitbarsten hoort hij alleen de woede van fundamentalisten en conservatieven en de angstkreetjes van de liberaal in de kleedkamer. De radicaal snapt er niets van en roept tenslotte naar het publiek: maar wat willen jullie dan? En met een stem klinkt het antwoord: mogen we onze bal terug?

De verleiding is groot om jezelf of een ander in te delen in één van die spelers op het veld. Ongemerkt glijden er bij zo'n voorbeeld namen en gezichten voorbij. Iedereen kent wel een fundamentalist, een conservatief, een angstige liberaal, en een radicaal. En hoe meer je jezelf in één van hen herkent, des te absurder lijken de bewegingen van de anderen. Of het nu collega-predikanten zijn, ouderlingen, of gemeenteleden. En terwijl je er zelf van overtuigd kunt zijn dat jouw argumenten toch evident zijn, het uitzichtloze spel blijkt zich voort te slepen. Misschien wel, zo maakt het voorbeeld van Elizabeth Stuart duidelijk, omdat de verkeerde speler aan de bal is.

Ik zou wat dat betreft wel een pleidooi willen voeren voor een pastorale grammatica. En dan met name voor de bezittelijke voornaamwoorden. Als *ik* een probleem heb is dat *mijn* probleem. Als *jij* een probleem heb is dat *jouw* probleem. En als *wij* een probleem hebben is dat *ons* probleem. Als *ik* voor een keuze sta is dat *mijn* keuze. En als *ik* om een zegen vraag is dat *mijn* zegen. Dat is natuurlijk niet meer dan een heel simpel en basaal uitgangspunt, maar tegelijk iets wat volgens mij voortdurend vergeten wordt. Dus even back to basics.

Twee mensen hebben een relatie. Dat is *hun* relatie. En die relatie ervaren ze als een geschenk van God en ze willen daar graag Gods zegen over ontvangen. Een beetje goede pastor gaat met ze in gesprek. Probeert te verstaan wat hun relatie voor hen betekent en hoe die een teken van Gods liefde is. De voorganger probeert in dat gesprek ook helder te krijgen wat ze precies bedoelen wanneer ze het over Gods zegen hebben. En vervolgens probeert hij of zij vorm te geven aan een dienst waarin dat gevierd wordt. Natuurlijk kunnen in dat gesprek ook kritische noten gekraakt worden, want de pastor is geen religieuze oproepkracht. Zij of hij is een gesprekspartner die eerlijk en betrokken meeleeft in het verlangen naar Gods zegen.

Maar nu zijn die twee mensen van hetzelfde geslacht. Nog steeds is het *hun* relatie die ze ervaren als een geschenk van God en waarover ze graag Gods zegen willen ontvangen. Nog steeds gaat de pastor met ze in gesprek, en nog steeds zal de pastor ook haar of zijn eigen overtuiging meebrengen in het gesprek. Zo komt het immers tot een gesprek.

De pastor weet alleen dat er een beraad in de gemeente nodig is voordat deze twee mensen gezegend mogen worden in een eredienst. En daar wordt het lastig. Want opeens komen er wel erg veel spelers in het veld. Allemaal mensen die hun

overtuiging hebben – prima – en menen dat iets wel of niet geoorloofd is – uitstekend – en proberen om hun visie op de zaak normatief te verklaren – akkoord. Dat wil zeggen: dat mag je proberen in het gesprek, maar je moet niet vreemd opkijken als het je af en toe niet lukt. Al die verschillende stemmen kunnen het begin vormen van het gesprek. Een echt gesprek waarin het gaat over diepste gevoelens en diepste overtuigingen. Maar het gesprek loopt vast als de grens tussen mijn en dijn daarin niet wordt gerespecteerd. Dat de één vraagt om een zegen wil niet zeggen dat iedereen daar achter moet staan. En dat de ander daar moeite mee heeft wil niet zeggen dat iedereen er moeite mee moet hebben. Consensus zit er soms gewoon niet in.

En naast dat we soms proberen om elkaar te overtuigen of te dwingen – en dus de eigenheid van de ander niet respecteren – gaan we in onze discussie soms heel makkelijk een andere grens over. Want opnieuw back to basics: God zegent. Dat is *zijn* zegen. Niet een zegen waar mensen recht op hebben, maar ook niet een zegen waarover wij mensen, kerken, predikanten kunnen beslissen en beschikken. Of God mensen zegent is niet aan ons. In de discussie over het al dan niet zegenen van levensverbintenissen schemert soms een hoogmoed waarbij wij ons bemoeien met de vrije keuze van God om te zegenen.

Op zich zal iedereen daar wel mee instemmen, maar de meesten zullen er ook wel kanttekeningen en randvoorwaarden bij bedenken. Natuurlijk, God beschikt over zijn zegen en Hij alleen, maar wij hebben toch de verantwoordelijkheid om ... Tja, om wat eigenlijk? Om te bepalen waar God wel of niet zegent? Of om te bepalen wanneer dat wel of niet in de kerk gevierd mag worden? Om te wegen of het vieren van die zegen ook spoort met ons verstaan van Gods Woord? Want opnieuw gaat het dan om *ons* verstaan. En voor we het weten hebben we onszelf tot bewakers van het woord en van de zegen van God gemaakt.

GEESTELIJK LEIDERSCHAP

Wat voor gidsen zijn er nodig als we een mijnenveld betreden? Ik maak dat iets breder, want het geldt niet alleen voor het concrete mijnenveld van de zegening van een huwelijk van mensen van hetzelfde geslacht, maar overal waar leiderschap in de kerk aan de orde is. In de praktisch-theologische literatuur komen we – in steeds verschillende bewoordingen – met name een drietal typen tegen. Of beter: we komen er vooral twee tegen en een hartstochtelijk pleidooi voor een derde.

Manfred Josuttis ² beschrijft die eerste twee vanuit zijn Duitse protestantse achtergrond als getuige en helper. Die twee zijn ook in de Nederlandse pastorale theorievorming te herkennen in de klassieke tegenpolen van kerygmatisch en therapeutisch pastoraat. De getuige ontstond in Duitsland uit de reactie op verloren gegane liberale idealen en uit verzet tegen de kerk die zich te makkelijk bij het nationaal-socialisme aansloot. De nadruk lag op het soevereine tegenover

---

² M. Josuttis, *Die Einführung in das Leben*. Gütersloh, Kaiser, 1966.

van het Woord van God. Het onvermijdelijke gevolg was dat de predikant dé spreker van dat Woord was en dus ook verantwoordelijk voor het bewaren en bewaken van dat Woord. Geestelijk leiderschap wordt dan namens God opkomen voor de waarheid en de zuiverheid. In onze calvinistische traditie heeft dat wat andere accenten gekregen dan in Duitsland, maar dit type geestelijk leider, Minister van het Goddelijke Woord, zit ook bij ons ergens in de genen. Hans van der Ven³ beschrijft als Rooms-katholieke pendant van deze getuige de priester als bewaarder en vertegenwoordiger van de kerk.

Volgens Josuttis verloor de getuige terrein toen het kerkelijk zelfbewustzijn afbrokkelde in de secularisering. De helper die toen ontstond sloot aan bij de therapeutisering van de samenleving en de nieuwe nadruk op de autonome vrije keuze. Nu, een paar decennia verder, blijken we daarmee in een spirituele leegte terecht te zijn gekomen, waarin geestelijk leiderschap onduidelijk is geworden. Van der Ven tekent naast deze individueel werkende therapeut de pastor als bestuurder of manager, de professional die de vrijwilligersorganisatie aanstuurt.

Als ik het wat chargerend mag zeggen: het lijkt er inderdaad op dat onze kerken geleid worden door therapeuten en managers die zakelijk en emotioneel vaardig proberen de boel bij elkaar te houden en mensen een zinvol leven te bezorgen. Natuurlijk speelt ergens op de achtergrond religie mee, en soms is die religie de vorm van de voorgrond. Maar ik kan me niet altijd aan de indruk onttrekken dat de identiteit van het gemeente-zijn en de kern van geestelijk leiderschap slechts beperkt gezocht wordt in het christelijk geloof. We zijn gewoon bezig met de dingen die moeten gebeuren met de bv kerk. Niks meer en niks minder.

Ik kom regelmatig predikanten tegen die daar niet langer tevreden mee zijn. Ze zijn opgeleid tot theoloog en moeten zich gedragen als maatschappelijk werker. Aan hun theologische kennis lijkt weinig behoefte te bestaan, en voor wat ze wel te doen hebben zijn ze niet opgeleid. Naar de autoriteitsrol van de klassieke predikant willen ze niet terug, maar met de service-rol van de professional kunnen ze niet uit de voeten.

In die leemte komt het derde type geestelijk leiderschap ter sprake. Dat is niet nieuw natuurlijk, want Heitink's bipolariteit en alle pleidooien voor de hermeneutische competentie van predikanten proberen dit type aan de orde te stellen. Josuttis spreekt dan over de geestelijk begeleider of de gids die mensen begeleidt op de grens van het heilige. Van der Ven benadrukt het religieuze domein met alle ongrijpbaarheden daarvan als hij de pastorale taak zoekt, voorbij een therapeutische en voorbij een bestuurlijke benadering. Anderen spreken bijvoorbeeld weer over de mystagoog. En in 1999 bracht het tijdschrift Praktische Theologie een themanummer uit onder de titel 'Inspirerend leiderschap'.

---

³ J.A. van der Ven, *Pastoraal perspectief*. Kampen, Kok, 2000.

DE ROEPING VAN DE GIDS

Wat betekent dat voor de predikant die haar gemeente wil leiden door het mijnenveld van vragen rond de (in?)-zegening van een huwelijk van twee mannen of twee vrouwen? De kerkelijk vertegenwoordiger zal zich vooral druk maken over de kerkelijke gemeenschap en procedures. De klassieke Woordverkondiger staat voor de vraag of dit wel verantwoord kan worden. Beiden hebben een zware verantwoordelijkheid, omdat zij een centrale rol hebben in de beantwoording van de vraag of het wel kan en mag. De therapeut en de bestuurder hebben het wat dat betreft makkelijker. Ze krijgen het hooguit aan de stok met elkaar. Strikt genomen hebben de therapeut en de bestuurder als professionals geen mening in het afwegingsproces. Niet aan de oppervlakte tenminste, want de manier waarop ze hun taak invullen verraadt natuurlijk wel allerlei onuitgesproken standpunten.

De predikant als geestelijk leider neemt natuurlijk de sterke kanten van de andere vier mee. Zij of hij is nog steeds geschoold in het Woord, is hoe dan ook vertegenwoordiger van de kerk, en heeft inmiddels hopelijk ook geleerd hoe je therapeutisch en bestuurlijk geen al te grote brokken maakt. Maar nu komen we weer terug bij de basale vraag: wat wordt er eigenlijk van de predikant als geestelijk leider verwacht? Wat verwachten we zelf? Wat is onze roeping en onze rol?

Meer en meer heb ik de neiging om dat heel simpel te formuleren: mensen helpen om een stapje dichterbij God te komen. En dan is er wat mij betreft heel wat speelruimte als het gaat om de vraag wat we precies met God bedoelen en hoe dat stapje dichterbij eruit kan zien. Maar dit is waar ik predikant voor ben geworden en wat me drijft als ik preek of pastorale gesprekken voer. Dit is ook wat ik aan studenten wil meegeven. Hoe kan ik mensen helpen om een stapje dichterbij God te komen.

Ik moet daar wel bij zeggen dat de vrijmoedigheid om het zo te zeggen groeide toen ik ging beseffen dat ik op een andere manier was gaan denken over de boodschap waar ik voor sta. Want dat heeft er alles mee te maken, dat ik als geestelijk leider een bepaalde boodschap vertegenwoordig en uitdraag. Dat doe ik als ik preek, maar ook als ik gemeenten begeleid of adviseer. De vraag is alleen wat die boodschap is, of meer nog: op welk niveau die boodschap speelt. Want uiteindelijk is volgens mij de precieze inhoud van de boodschap minder relevant dan de vraag naar het niveau.

Vaak wordt de boodschap gekoppeld aan een bepaalde cognitieve boodschap. Verankerd in de christelijke traditie, ingevuld met bepaalde kernwoorden. En voor het mijnenveld waar we het vandaag als voorbeeld over hebben maakt het dan niet zo heel veel uit hoe die boodschap luidt. De ene theoloog komt in de lijn van de christelijke traditie tot de conclusie komen dat een huwelijk tussen twee mensen van hetzelfde geslacht gezegend mag worden. De andere theoloog concludeert dat dat niet mag. Allebei menen ze recht te doen aan de boodschap en aan de mensen om wie het gaat.

Ik zou de aandacht willen verleggen van die cognitieve inhoud van de boodschap naar de impliciete existentiële boodschap. Want die beide theologen met hun totaal verschillende conclusie geven voor een deel dezelfde impliciete boodschap af. En die boodschap luidt dat over zulke moeilijke zaken door deskundigen moet worden geoordeeld, dat het ene standpunt beter is dan het andere en dat er een knoop moet worden doorgemaakt. Bovendien laten ze erbij doorschemeren dat het voor de geloofsgehoorzaamheid uitmaakt dat we de juiste keuze maken. En zonder dat te zeggen of te bedoelen wordt daarmee het gesprek in de gemeente aanzienlijk verzwaard.

De geestelijk leider die mij voor ogen staat is bezig met andere impliciete existentiële boodschappen. Ook die zijn verankerd in de christelijke traditie, maar ze hebben een andere lading. Het gaat dan om het vertrouwen dat de gemeente zelf door de Heilige Geest geïnspireerd wordt tot een volwassen geloofskeus. Het gaat om de genade van het aanvaard en erkend worden wie of wat je ook bent. En het gaat om de gemeenschap in het zoeken naar Gods zegen.

Die impliciete boodschappen krijgen vorm in wat Friedman noemt een non-anxious presence, ontspannen aanwezigheid.⁴ Hij wijst er terecht op dat bij spanningen in een gemeente de inhoud en de ernst het bijna altijd voor het zeggen krijgen en dat dat leidt tot onoplosbare principiële en dus heilloze discussies. Friedman adviseert om daar als geestelijk leider vooral niet in mee te gaan. Juist een speelse, ontspannen houding maakt het mogelijk om de knopen in het systeem te ontwarren.

Die ontspannen aanwezigheid heeft alles te maken met wat ik eerder pastorale grammatica noemde. En die ontspannenheid betekent dan ook dat de voorganger een heleboel taken niet heeft. Het is niet de taak van de predikant om het probleem van de gemeente op te lossen. Hij of zij hoeft niet te zorgen voor consensus, hoeft niet te weten wat de juiste weg is, en hoeft ook niet iedereen bij elkaar te houden. Want als je dat allemaal wilt heb je niet de ruimte om geestelijk leider te zijn. Dan raak je verstrikt in de strijd en in alle pogingen om die strijd te winnen.

De predikant die geestelijk leider is hoeft feitelijk maar één vraag te stellen: hoe kan ik jou helpen om een stapje dichterbij God te komen? Die vraag bepaalt wat je doet in het directe contact met de zegenzoekende trouwlustigen. Diezelfde vraag bepaalt wat je doet in de zorg voor mensen die er fundamentele moeite mee hebben als dat in hun kerk gebeurt. En die vraag bepaalt wat je doet op een kerkenraad of gemeentevergadering.

Friedman heeft het in dat kader ook over zelfdifferentiatie. Dat wil zeggen: zelf positie innemen in het veld. Op die manier voorkom je dat je een speelbal wordt waar iedereen zijn of haar manipulaties op loslaat. Als de leider vrijmoedig de eigen plaats inneemt, dan krijgt de rest ook de gelegenheid om ontspannen met

---

⁴ E. Friedman, *Van geslacht op geslacht*. Gorinchem 1999.

elkaar om te gaan. Maar dat positie innemen is bij Friedman niet in de eerste plaats een kwestie van inhoudelijke standpunten, maar van rol en identiteit.

Hoe dat concreet moet? Dat zal in het forum nog wel aan de orde komen, met alle nuances die daarbij horen. En dat zal ook per persoon en per gemeente nog wel verschillen. Maar ik hoop dat u in elk geval wilt nadenken over de vraag wat nu eigenlijk uw rol en roeping in het proces is. Bent u geroepen om de gemeente kant A of kant B op te krijgen? Of bent u geroepen om ze te helpen hoe ze in hun strijd over A en B dichterbij God komen? Bent u geroepen om de strijd te voorkomen of te beslechten? Of bent u geroepen om ruimte te maken voor die strijd zodat mensen uitgedaagd worden om elkaar én zichzelf verder te bevragen en uit te dagen? Bent u geroepen om te beslissen over de zegen van God? Of bent u geroepen om mensen te helpen elkaar tot zegen te zijn – homo's en hetero's – en zo samen die zegen van God te vieren?